

УДК 351.074:614.02

Р. В. Недількоаспірант
Львівського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентіві України**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ОРГАНІЗАЦІЇ
ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ
ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР В УКРАЇНІ**

У статті вивчено стан наукових сестринських досліджень як компонентів моделі безперервної медсестринської освіти в закордонних країнах. Проаналізовано концептуально-методологічну еволюцію безперервної професійної освіти медичних сестер в Україні. Визначено шляхи вдосконалення методів організації та державного управління якістю безперервної професійної освіти медичних сестер в Україні.

Ключові слова: безперервна професійна освіта, державне управління, медична сестра, система охорони здоров'я, якість освіти.

Постановка проблеми. Реформування національної системи охорони здоров'я ставить перед державою нові виклики. Найбільша категорія за кількістю медичних працівників – це середній медичний персонал. Його вплив на здоров'я населення загалом і на систему охорони здоров'я зокрема критично недооцінений. За словами Уляни Супрун, очільника Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ України), потрібно змінити застарілі стереотипні підходи до ролі медичних сестер у системі охорони здоров'я, наявна потреба «створення нової моделі фахівця з медсестринства» [5].

Метою статті є дослідження стану державного управління якістю безперервної професійної освіти середнього медичного персоналу в Україні й обґрунтування шляхів його вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми професійного становлення фахівців сестринської справи щодо особливостей розвитку вітчизняної вищої медсестринської освіти в умовах євроінтеграції досліджували О. Біловол, І. Губенко, Н. Дуб, Б. Локай, Р. Сабадишин, О. Семенов, В. Свиридчук, М. Шегедин, П. Яворський та ін. Генезис і тенденції сучасного розвитку вищої медсестринської освіти в Україні та закордонних країнах були предметом вивчення таких учених, як: С. Андрейчин, Н. Бількевич, О. Горай,

Ю. Лавриш, І. Мельничук, Н. Хабарова й ін. Психологічні особистісні якості фахівців сестринської справи досліджували С. Гордійчук, В. Копетчук, І. Круковська, Н. Шигонська й ін. Напрями наукового пошуку в медсестринстві були предметом вивчення І. Бойчук, Л. Бразалій, І. Радзівська, Т. Чернишенко, В. Шатило, О. Шевченко й ін. Власне державно-управлінські аспекти медсестринської освіти ще не стали предметом окремого дослідження, що й зумовило вибір теми дослідження.

Виклад основного матеріалу. Американські фахівці вважають, що розвиток безперервної професійної освіти серед сестринського персоналу в Сполучених Штатах Америки (далі – США) покликаний сприяти зміцненню наукової бази сестринської практики, у зв'язку із чим число проведених медсестрами наукових досліджень, орієнтованих на сестринську практику, має бути суттєво збільшено. В Європі сестринські дослідження розвивалися протягом останніх 30–40 років. І якщо в Данії, Фінляндії та Великобританії їх історія налічує більше 3 десятиліть, то в Естонії, Литві, Словенії та деяких інших країнах – менше 10 років. У більшості ж європейських країн, особливо в Східній Європі, сестринські дослідження перебувають на початковому етапі розвитку. Крім того, рівень розвитку сестринських досліджень у різних країнах Європи значно різниться через різний рівень розвитку самих країн і відмінностей у становищі се-

стринської справи в системі охорони здоров'я і в суспільстві.

У Великобританії, Німеччині, Франції, Швейцарії наявні тенденції до визнання сестринської справи самостійною професією, що має розвинену теоретичну базу. Ранні сестринські дослідження в США мало відбивалися на практичній діяльності середнього медичного персоналу, тоді як в європейських країнах вони більше орієнтовані на практику. Велика робота була проведена і проводиться в даний час в Європі з метою подальшого розвитку таких досліджень, створення теоретичної бази професії та підвищення якості безперервної професійної освіти медичних сестер.

На це націлені зусилля Всесвітньої організації охорони здоров'я (далі – ВООЗ) (World Health Organization), Міжнародної ради медичних сестер (International Council of Nurses) та Робочої групи європейських медичних сестер-дослідників (Workgroup of European Nurse Researchers). У межах наукових досліджень сестринської справи, за оцінкою експертів ВООЗ, у центрі уваги – безперервне здобуття знань про організацію щодо догляду як за здоровими, так і за хворими верствами населення [6, с. 138–140].

В Україні сестринські дослідження мають порівняно невелику історію. Це багато в чому зумовлено історично сформованою моделлю, що розглядає медичну сестру лише як помічника лікаря. Дослідження, що проводилися у форматі сестринської справи практично до кінця ХХ ст., були присвячені питанням підготовки середнього медичного персоналу в середніх спеціальних навчальних закладах і виконувалися в основному лікарями, які здійснювали цю підготовку.

Наукові дослідження в галузі медсестринства можуть бути ефективними, якщо держава забезпечить здійснення таких заходів (з використанням [3] – *Р. Н.*):

- підтримка на державному рівні реформування системи охорони здоров'я і сестринської справи як складної але цілісної системи;
- удосконалення нормативно-правової бази галузі охорони здоров'я в частині медсестринства;
- пріоритетне фінансування програми розвитку медсестринства;

- адекватна кадрова політика щодо забезпечення номенклатури медсестринських посад, досягнення оптимального співвідношення «лікар – медична сестра»;

- формування спеціалістів якісно нового типу – від медсестри-помічника до високопрофесійного фахівця, спроможного за необхідності діяти самостійно;

- активна діяльність професійних медичних організацій;

- зміна парадигми процесу базової освіти медичних сестер у напрямі мотивації до проведення наукових досліджень;

- реформування системи заробітної плати у сфері охорони здоров'я.

Нового змісту й ефективності діяльність у галузі сестринської справи набула від часу здобуття Україною незалежності. 1993 р. сестринський відділ Європейського регіонального бюро ВООЗ провів в Алма-Аті (Казахстан) першу нараду спеціалістів із сестринської справи й акушерства з нових незалежних держав. Учасники наради ухвалили рекомендації та нову Алма-Атинську декларацію, яка стосувалася загальної стратегії медсестринського розвитку в цих державах. Друга нарада цієї ж групи лідерів відбулася в серпні 1994 р. у Бішкеку (Киргизія), третя – у червні 1995 р. в Стокгольмі (Швеція). Під час нарад розглядалися питання вдосконалення сестринської справи, наближення її змісту та програм підготовки медичних сестер до міжнародних стандартів. Затверджено головні завдання проекту «Розвиток сестринської справи»: управління (керівництво) сестринською справою і сестринською практикою та поліпшення якості сестринської допомоги [2, с. 3–6].

Протягом 1992–1994 рр. для реалізації концепції вищої неперервної ступеневої освіти, закладеної в Законі України «Про освіту», розроблено освітньо-професійні програми та навчальні плани підготовки медичних сестер двох рівнів – дипломованої та бакалавра. Неперервна професійна освіта медичних працівників взагалі і сестринського персоналу зокрема – це вимога часу, залежна від змін як зовнішніх, так і внутрішніх умов їхньої діяльності, зростання обсягу медичної інформації, швидкості її оновлення, появи безлічі високоактивних лікарських засобів і високотехнологічних методів діагностики, лікування, догляду,

підвищення інформованості і вимог самих пацієнтів тощо. Для підвищення якості неперервної професійної освіти необхідне впровадження інноваційних технологій у післядипломній освіті, однією з яких є накопичувальна система підвищення професійної кваліфікації. Остання є способом організації поетапного індивідуального навчання медичних працівників із метою поглиблення вже наявних у них теоретичних знань і підвищення якості практичної діяльності, що дозволяє реалізовувати індивідуальні інтереси та професійні потреби.

2008 р. вперше в історії держави три навчальні заклади – Житомирський інститут медсестринства, Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського, Буковинський державний медичний університет – здійснили набір студентів до магістратури з медсестринства. Так було реалізоване одне з основних завдань, яке ставило Міністерство охорони здоров'я України в Програмі розвитку медсестринства України на 2005–2010 рр., яка передбачала реалізацію інноваційної і кадрової політики в системі охорони здоров'я, удосконалення системи підготовки медичних сестер, розроблення та реалізацію програми розвитку медсестринства, розширення функцій медичних сестер відповідно до світового досвіду, забезпечення розвитку ступеневої медсестринської освіти в Україні [1, с. 18]. 2015 р. до цих трьох вищих навчальних закладів приєднався вищий навчальний комунальний заклад Львівської обласної ради (далі – ВНКЗ ЛОР) «Львівський інститут медсестринства та лабораторної медицини ім. Андрея Крупинського», який також розпочав підготовку магістрів сестринської справи.

Розроблений стандарт освіти – магістратура зі спеціальності «Сестринська справа» – дав можливість внести зміни і доповнення до постанови Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 р. № 507, згідно з якими запровадження магістратури з медсестринства надає медичним сестрам можливість отримувати повну вищу медсестринську освіту медсестри-педагога, медсестри-керівника високого рангу, медсестри-науковця [7, с. 22]. Наказом Міністерства освіти і науки України від 26 листопада 2007 р. № 1033 «Про затвердження Змін до Переліку напрямів та

спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями» (зареєстрований Міністерством юстиції України 28 листопада 2007 р. за № 1322/14589), внесені зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 24 травня 1997 року №507 і введений у дію освітньо-кваліфікаційний рівень 8.110102 «Сестринська справа», кваліфікація «Науковий співробітник» (сестринська справа, акушерство), напрям підготовки 1101 «Медицина».

Реформа медсестринської освіти в Україні орієнтується на пошук відповіді на головні запитання: якого фахівця потребує ринок праці і яких професійних якостей має набути фахівець під час безперервної професійної підготовки.

Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу I–III рівнів акредитації узагальнює зміст освіти, тобто відображає цілі освітньої та професійної підготовки, визначає місце фахівця в структурі системи охорони здоров'я і вимоги до професійної компетентності. Освітньо-кваліфікаційна характеристика встановлює галузеві кваліфікаційні вимоги до соціально-виробничої діяльності й державні вимоги до характеристики й якостей особи. Освітньо-професійні програми підготовки, перепідготовки, підвищення кваліфікації фахівців із неповною, базовою та (на сучасному етапі) повною вищою медсестринською освітою відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів розробляються МОЗ України і затверджуються МОНМС України встановленим порядком. Освітньо-професійна програма визначає: нормативний термін навчання за очною формою навчання; нормативну частину змісту навчання у вигляді системи блоків змістовних модулів, їх інформаційний обсяг та рівень засвоєння відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики. Освітньо-професійна програма встановлює: вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої і професійної підготовки фахівця; рекомендований перелік навчальних дисциплін.

Гарантом розвитку професійної компетентності майбутніх медичних сестер у сучасному освітньому процесі є галузеві стандарти освіти (ОКХ, ОПП), які встановлюють вимоги до рівня підготовленості випускників

вищих медичних навчальних закладів. Перелік правових документів, розроблений і затверджений Міністерством освіти і науки України та Міністерством охорони здоров'я України, визначив єдиний підхід до підготовки спеціалістів із медсестринства, підтвердив академічну свободу, демократизм, гуманізм освіти, а також забезпечив умови входження в міжнародний освітній простір [4, с. 3–5].

Висновки і пропозиції. Отже, у результаті аналізу концептуально-методологічної еволюції (становлення та розвитку безперервної професійної освіти медичних сестер в Україні) можна зробити висновок, що процес реформування, який має певні позитивні результати, триває. В українському суспільстві змінено усталені стереотипні уявлення про роль медичної сестри в комплексі лікувально-діагностичних, профілактичних, реабілітаційних та медико-соціальних заходів; переосмислюється практична роль медичної сестри-лідера (бакалавра, магістра), інший вигляд має колегіальна узгодженість у роботі таких фахівців, стандарти їхньої професійної поведінки, її обсяги і методи; виникло нове психологічне підґрунтя професійних ролей медичних сестер різного рівня освіти, яке потребує більш глибокого та ґрунтовного вивчення та проведеного реформ.

Список використаної літератури:

1. Банчук М., Волосовець О., Чернишенко Т. Стратегія розвитку та реформування медсестринства в Україні. Магістр медсестринства. 2008. № 1. С. 18–21.
2. Біловол О. Стратегія розвитку та реформування медсестринства в Україні. Буковинський медичний вісник (Спеціальний випуск). Чернівці, 2007. С. 3–6.
3. Кузьмінський П. Державне управління системою підготовки медичних сестер в Україні: вступ до проблеми. Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. вісн. / за заг. ред. В. Присяжнюк. 2013. Вип. 3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua>.
4. Махновська І. Державні галузеві стандарти нової медсестринської спеціальності. Магістр медсестринства. 2008. № 1. С. 3–5.
5. МОЗ створюватиме нову модель медсестринства URL: <http://moz.gov.ua/article/news/moz-stvorjuvatime-novu-model-medsestrinstva>.
6. Галяутдінова І. Удосконалення методів організації та управління підвищення якості професійної освіти медсестер в первинній ланці охорони здоров'я. Молодий вчений. 2014. № 5. С. 138–140.
7. Шатило В. Реформування медсестринської освіти в Україні. Магістр медсестринства. 2008. № 1. С. 22–26.

Недилько Р. В. Совершенствование методов организации и государственного управления качеством непрерывного профессионального образования медицинских сестер в Украине

В статье изучено состояние научных сестринских исследований как компонентов модели непрерывного медсестринского образования в зарубежных странах. Проанализирована концептуально-методологическая эволюция непрерывного профессионального образования медицинских сестер в Украине. Определены пути совершенствования методов организации и государственного управления качеством непрерывного профессионального образования медицинских сестер в Украине.

Ключевые слова: непрерывное профессиональное образование, государственное управление, медицинская сестра, система здравоохранения, качество образования.

Nedilko R. Improvement of organization and public administration methods of nurses continuous professional education quality in Ukraine

The article describes the status of scientific nursing research as components of the model of continuous nursing education in foreign countries. The conceptual and methodological evolution of the continuous professional education of nurses in Ukraine is analyzed. The ways of improvement of organization and public administration methods of continuous professional education quality in Ukraine are determined.

Key words: continuous professional education, public administration, nurse, health care system, quality of education.